

Còp và tíc săn còp

Tác Giả: Đ&ng T&ng

Thứ Sáu, 12 Tháng 2 Năm 2010 18:24

T&ng mi&ng Trung, ng&ng i đánh h&ng n&ng i t&ng là m&ng t ph&ng n&ng thu&ng c huy&ng n B&ng S&ng...

Ng&ng i Vi&ng t ngày x&a, t&ng đ&ng b&ng lên M&ng ng&ng c, không l&ng y vi&ng c săn b&ng n làm thú vui.

Săn b&ng t thú hoang là đ&ng tăng c&ng ng l&ng ng th&ng c, b&ng o v&ng mùa màng, ch&ng không l&ng y đó làm tiêu khi&ng nh&ng Âu Tây có truy&ng n th&ng ng săn b&ng n, còn ph&ng bi&ng n ngày nay.

Khác v&ng i nh&ng ng đ&ng n c&ng Trung Qu&ng c, vua chúa Đ&ng i Vi&ng t không có t&ng p t&ng c và nghi th&ng c săn b&ng n nh&ng các tri&ng u đình ph&ng ng B&ng c. Vua T&ng Đ&ng c có đi săn thì cũng ch&ng đi b&ng n chim loanh quanh &ng các v&ng n th&ng ng uy&ng n

T&ng đó, ng&ng i Vi&ng t t&ng c, Kinh cũng nh&ng Th&ng ng không có t&ng c săn h&ng nh&ng ng&ng i Âu Tây. Sau này, t&ng đ&ng u th&ng k&ng XX m&ng i có t&ng c săn h&ng, là do ng&ng i Pháp du nh&ng p : m&ng t trong nh&ng ng môn đ&ng đ&ng u tiên có l&ng là vua B&ng o Đ&ng i kho&ng ng 1930, và h&ng u du&ng s&ng là Ngô Đình Nhu, kho&ng ng 1960, m&ng t tay sát th&ng đã t&ng ng h&ng 13 con c&ng p t&ng i vùng Đà L&ng t. Nói khác đi, vi&ng c săn c&ng p t&ng n kém, khó khăn và nguy hi&ng m, không n&ng m trong t&ng m tay c&ng a dân gian, mà ch&ng là trò tiêu khi&ng n c&ng a gi&ng i th&ng ng l&ng u, quan ch&ng c, quy&ng n th&ng và giàu có.

« Còp Khánh Hòa, ma Bình Thu&ng n ; h&ngm tha s&ng u b&ng t » là n&ng i h&ngi hùng c&ng a ng&ng i Vi&ng t trên

đ&ng Nam Ti&n. S& thì có s&, nh&ng ph&i đ&i phó. S&n Nam (1926- 2008) đã ghi l&i nhi&u ch&ng c& v& c&p & Nam B& : « H&i th& k& 17 và 18, Gia Đ&nh thành Th&ng chí (c&a Tr&nh Hoài Đ&c 1725-1825) ghi r&ng : « tr& con, đàn bà c&m l&m m c&t c&, c&m đồn xóc cũng ch&ng c& và đ&i đ&c c&p. Thái đ& c&a ng&i&i dân đ&i v&i c&p v&a kính n&, xem nh& v& th&n, nh&ng cũng coi th&ng, n&u c&n thì r& nhau đi s&n b&n gi&t không n&ng tay ».

S&n Nam còn k& l&i nh&ng th& võ đánh c&p nh& sau :

« Ng&i&i t&ng đánh c&p n&m đ&c quy lu&t c&p qu& chân sau, ch&ng chân tr&c là đang ch& đ&i ; tr&c khi v& m&i, c&p ch&y theo th& bò sát r&i phóng t&i. Đ&i c&p phe ph&y ho&c đ& & phía nào cũng là ch& đ&n đ& ta đoán tr&c h&ng t&n công. Ng&i&i đánh c&p th&ng dùng cây roi n&ng, c&ng, ch&c. Có chuy&n khó tin k& r&ng võ sĩ cao c&ng có th& đánh c&p b&ng tay không. Khi c&p nh&y t&i, võ sĩ h&p xu&ng, n&m hai chân tr&c c&a c&p r&i dùng đ&u mà đ&i lên, mi&ng c&p không h& ra đ&c, n&ng c&p tr& thành vô hi&u. Nh&ng theo s& t&ng k&t có th& tin đ&c, tr&c khi gi&t c&p, ph&i đánh nh& t& vài hi&p cho nó m&t. Nhi&u con c&p, t&ng đánh nhau v&i ng&i&i nên khôn ngoan, dùng th& hi&m đ&c là n&m ng&a b&ng lên, nhìn đ&i th& qua hai chân tr&c và hai chân sau. V&i th& th& y, c&p đ&ng s&c ch& th&i c&. Ai n&n n&ng s&c t&i đánh, c&p s& ch&p roi, gi& ch&t, ng&i&i m&nh kh&e cũng không tài nào đ&ng ra n&i, c&p th&a c& mà v& trong nháy m&t. Buông roi đ& ch&y thì càng mau ch&t. Mi&ng võ &y c&a c&p g&i là th& « trâu gi&n ».

Lúc m&i kh&n hoang, th&y võ đánh c&p không nhi&u, thông th&ng là đ&ng bào đ&ng lên t& v& ; trong gia đình, & l&ng gi&ng, dù có c&p t&i lui, gi&t ng&i&i, đ&ng bào v&n bám đ&t kiên trì »

S&n Nam mô t& tâm lý v& c&p « v&a s& v&a kính n& xem nh& v& th&n, nh&ng cũng coi th&ng » là đúng và t&nh. N&i khác, ông b& sung : vì còn đ&u v&t mê tín c& x&a, đ&ng bào ta ít ch&u t& ch&c s&n c&p ; khi nào g&p nh&ng con có n& máu thì huy đ&ng c& xóm đi ví khai ho&c b&y h&m. Nhà n&c khuy&n khích gi&t c&p nh&ng h&ng ch&c h&i t& ch& làm l&y l& »

« Nhà n&c » đây là chính quy&n Pháp. Th&m chí, nh&ng đoàn th& s&n Tây Ph&ng mu&n đi s&n h& t&i n&c ta, thuê ng&i&i đ&a ph&ng làm h&ng đ&n thì h& không nh&n, dù là ng&i&i Kinh hay Th&ng ; ng&i&i s&n ph&i thuê h&ng đ&n viên da tr&ng, hi&u l&c h&n.

T& l&iu c&a S&n Nam đáng tin c&y. Ví d& ông k& l&i s& ki&n h& đ& xu&t hi&n t&i ch& Tân Ki&ng, Sài gòn, năm 1770, b& ng&i&i đánh ch&t trong Đ&t Gia Đ&nh X&a, thì do Tr&nh hoài Đ&c t&ng

thuật chính xác :

« Chỗ Tân Cỗnh tộc danh Chỗ Quán, phỗ chỗ đông đúc, thỗ ỗng năm đỗn ngày Tỗt ngỗi ta thỗ ỗng bày các trò chỗi xe-quay đu-tiên, thỗc là mỗt chỗ rỗt lỗn ; ngày trỗc, cỗ đỗn cuỗi năm, giỗt tù tỗ-tỗi ỗ đỗy. Tuỗ-tôn canh-dỗn (1770) năm thỗ 6 (Lỗ Hiỗn-tôn Cỗnh-hỗng thỗ 31, Thanh, Càn-long thỗ 35) mùa xuân tháng giêng, ngày 25, lúc đêm khuya vỗng ngỗi, có mỗt con cỗp lỗn vào nhà dân ỗ phía nam chỗ, hỗm hết vang đỗy, mỗi ngỗi đỗu kinh hoàng ; chỗ y báo đỗn dinh, phái binh đỗn vây bỗt. Ngỗi ta triỗt hỗ nỗc nhà, làm hàng rào vây quanh mỗy lỗp. Nhỗng cỗp rỗt đỗ ác, không ai dám gỗn. Vây đỗc ba ngày, có thỗ y sỗi viỗn phỗ ỗng hiỗu Hỗng-Ẩn cùng đỗ đỗ Trí-Năng tình nguyỗn vào bỗt cỗp. Hỗng Ẩn đỗu vỗi cỗp hỗi lâu, cỗp bỗ cộn đánh đau, nhỗ y núp vào bỗi tre. Hỗng Ẩn đỗi nà, cỗp quay lỗi đỗu nỗa. Hỗng Ẩn thỗi lui, vỗp chân ngã vào mỗ ỗng nỗc, bỗ cỗp vỗ trỗng thỗ ỗng. Đỗ đỗ Trí Năng tiỗp viỗn, dùng cộn đánh cỗp trúng đỗu cỗp chỗt nỗt. Thỗ ỗng tích Hỗng Ẩn quá nỗng, nên ông cũng chỗt liỗn lúc ỗy. Ngỗi ỗ chỗ cỗm nghĩa nhà Sỗ, chôn cỗt và đỗng tháp ngay tỗi chỗ, hiỗn nay đỗ ỗng còn. ».

Tỗi miỗn Trung, ngỗi đánh hỗ nỗi tiỗng là mỗt phỗ nỗ thuỗc huyỗn Bỗng Sỗn, tỗnh Bình Đỗnh, đỗc Quỗc Sỗ Quán, đỗi Tỗ Đỗc ghi lỗi trong Đỗi Nam Nhỗt Thỗng Chí và phong « liỗt nỗ ». Bà tên Trỗn Thỗ Quyỗn, nhà ỗ gỗn núi, cùng mỗ đi hái cỗi gỗp cỗp, mỗ ngỗ, bà cỗ sỗc đỗi cỗp chỗy và vỗc mỗ vỗ, tỗ đó, đêm nào cũng cỗm dao bỗo vỗ mỗ ; có mỗt đêm, mỗ ra khỗi cỗa bỗ cỗp tỗn công, bà hỗt sỗc chém giỗt cỗp. Bà đỗc biỗu đỗng vào năm Tỗ Đỗc thỗ nhỗt, 1847, chuyỗn phỗ xỗy ra trỗc đó, và chỗc là chính xác.

Tỗi Miỗn Bỗc, nỗi còn nhiỗu đỗu vỗt « mê tín cỗ xỗa » theo lỗi lỗ cỗa Sỗn Nam, kỗ thỗt là có tỗc thỗ Thỗn Hỗ theo niỗm tin nguyên thỗy có tỗ thỗi Văn Lang, ngỗi dân vỗn chỗng hỗ, diỗt hỗ đỗ bỗo vỗ gia súc. Truyỗn cỗ dân gian Tày, miỗt Cao Bỗng, có truyỗn thuyỗt Pỗ Lỗng Quỗn và nhân vỗt anh hùng khỗng lỗ Báo Luông đánh cỗp :

« Mỗt đêm đông mỗa đỗm gió bỗc, trỗi tỗi nhỗ mỗc, mỗt hỗ lỗn đỗn bỗt lỗn ỗ Chỗng Mu vác lên núi. Nghe tiỗng lỗn kêu, Bỗo Luông thỗc giỗc liỗn vác giáo đỗi theo đỗn núi Khau Sỗa thì đỗi kỗp hỗ. Con thú đỗ thỗy ngỗi liỗn trỗng mỗt nhe nanh vuỗt đỗ đỗa. Bỗo Luông không hỗ sỗ sỗt nao núng liỗn nhỗy sỗ vào đỗm cỗp. Cỗp nhỗy tránh sang mỗt bên, Bỗo Luông đỗm không trúng, ngỗn giáo đỗm quá mỗnh cỗm sâu xuỗng đỗt rút mãi không ra. Cỗp thỗa thỗ nhỗy đỗn vỗ. Bỗo Luông nhanh tay nỗm chỗt hai cỗng trỗc cỗa nó rỗi hai bên xô đi đỗy lỗi hỗi lâu. Bỗo Luông dùng chân đá vào mỗng mỗ cỗp. Con thú đỗ hỗc máu ra, kiỗt sỗc đỗn rỗi lặn ra chỗt. Anh giành lỗi đỗc con lỗn đỗm vỗ nhà.

Nhân viên c h b t l n, B o Luông nghĩ nên tìm m t gi ng v t đ đám hám giáp ngái coi nháa, canh giá gia súc. Anh lián lán núi Khau Han b t m y con chó ráng vá nuái đáy á núi Khau Ma. Giáng chó thuán đáng rát đá dàng, chá trong hai tháng là có thá giáp ngái coi nháa, sẵn đái nai hoáng đác. »

Đây là truyán thuyát vá tháy tá cáa loài ngái và nguán gác xã hái. Chuyán không thát nháng phán ánh tâm lý thát, á đây là tranh cháp giáa ngái và há, tái mát mián núi nhiáu há.

Bên cánh sá liáu và truyán thuyát, chúng ta có tá liáu cá thá vá táng quan há - ngái tái Tây Nguyên, qua dân tác Gia Rai, vùng Đác Lạc, theo nháng công tránh nghián cáu chính xác, sâu sác và uyán bác cáa Jacques Dournes : « cọp không phái lúc nào cũng chá là con cọp 7 (Le tigre n'est pas toujours seulement un tigre) . Ý nói cọp còn là biáu táng, thán linh. Ngái Gia Rai tháng xuyên chung đáng vái cọp, có nháng quan há phác táp. Nói chung thì ngái không săn cọp, cá hai bên đáu là thá săn, sáng chung hòa bình trong tháa ác tôn tráng lán nháu. Thán Há, yang ramung cũng là Thán Ráng Yang dlei báo vá ngái thá săn mogap. Cũng có lúc ngái buác lòng phái giát há, thì xem nhá là « án máng » theo nghĩa giái luát --hay pháp luát --, đác xét xá là « ngá sát » và phái đán bù báng « giá máng » : sinh máng cọp ngang giá vái sinh máng ngái, ngang vái mái lám con trâu. Lá đán máng phái bán ngái cháng giám và báo lánh : hai cháng nhán phía ngái, hai cháng nhán vá phía cọp, trong khi chá tá xáng :

« Hôm qua, hôm kia, con ngái đã giát ông. Hôm nay nó trá ná. Viác nhá váy là xong. Ông an nghá, đáng tác gián chúng tôi. Chúng tôi mang lá vát đáy đá. Đáng sát hái chúng tôi và con cháu chúng tôi »

Rái chá tá ném mát vòng đeo tay xuáng thi hài cọp.

Sá dĩ sinh máng cọp đác đánh giá ngang vái sinh máng ngái, vì theo truyán thuyát, hay hoang táng ngái Gia Rai, biên giái giáa ngái và cọp không phân minh, có nháng Ngái Há, nam hay ná, đái đáng này hay đáng kia. Vì thá, hai bên tránh sát hái lán nháu, trá phi khi giao đáu tay đôi sáng pháng. Ngái dân tác Srá phía Lâm Đáng cũng có niám tin nhá váy, và há gái Ngái Há, hay Ma Há là Somri, sáng lán lút vái ngái trong thôn bán. Là mát nguán tác hái, ma há bá tiêu diát khi ngái phát hián. Theo J. Dournes, dân tác Ê-đá lán cán cũng có truyán ká nhá váy (sád, cháng 9, tr.113-122). Theo chúng tôi, á Mián Tây Bác, dân tác Khá Mú có niám tin ngái hóa há hay háu nai. Ngái Trung Quác cá sá có thá cũng có niám tin nhá thá. Chuyán Tiát Nhán Quý, trong truyán và tuáng cá Chinh Đáng, ngá tráa lúc mát, hián hình cám tinh há, bá con trai là Tiát Đánh San bán nhám và ngá sát, có lá cùng nguán gác.

ta, truyện thuyết Tá Đáo Hánh cũng mang ý nghĩa này. Gần đây, trong Truyện Đáng Ráng, 1940, của Lan Khai (1906-1945) có chuyện nhá váy, dù là há cặp.

Tâm lý cặp sá cặp a ngái Viát, còn phán chiáu trong náp sáng hay truyện thuyết cặp a các dân tộc ít ngái, giái thích nhán xét cặp a Sán Nam, là ngái Viát không có táp quán săn cặp. Đán khi ngái Pháp thiát lập váng vàng nán đô há trên bán đáo Đáng Đáng, mái có lập ngái săn – không phái thá săn – đa tráng săn giát cặp vô tội vá, mà J. Dournes có máa mai nhác đán : « cặp má xúc và thú vui cặp a ngái Pháp thuác đáa đi săn » (sád, tr.113). Ngoài ra nhiáu hãng du lịch Pháp, thái 1930, đã bán nháng chuyán sa-pha-ri (safari) săn cặp cho du khách Âu Tây, báo đám mát vài con há cho « báng thành tích ». Thái đám này, nhiáu ngái còn nhác đán nháng chuyán săn cặp của vua Bá o Đái thái trá 8. Tài liáu sau này, có lẽ là thuác nháng cháng tá mái nhát, là hái ký săn cặp của Huánh Văn Lang, đã trích đán đáu bài, mang tiêu đề Cặp cái ba con. Ông này là Giám đác vián Hái đoái cặp a chính quyán Sài Gòn , chá nhiám táp chí Bách Khoa tá 1957, thân cặp n vái Ngô Đình Nhu, mát tay săn cặp nái tiáng. Ông ká lái chuyán săn cặp vào tráng c Tát 1961, đã đác báo Times of Vietnam đăng ánh nhá là mát tin tác quan tráng. Tráng c đó, giáa năm 1960, tái Sài gán, ông đã thành lập « hái săn bán Viát Nam » vái mát ông trung táng.

Cuác săn bát đáu tá làng Pang Xim, gán thá trán Tùng Nghĩa, cây sá 270 trên đáng lên Đà Lạt là nái nhiáu cặp, nhát là giáng cặp « hoàng gia » (tigre royal) lán con, có bá lông rác rá.

Hái ký viát chi ly vá ká thuát săn cặp hián đái, và tâm tráng ngái săn cặp, tá ý chí say sáa, đán niám hoáng hát và khoái cặp má. Ông Lang tìm đác mát con heo rừng lán bá cặp ăn giáa náa, bên bá sông Đa Dung, và đoán rừng tái hôm sau, thá nào cặp tác mái, cũng sá trá lái. Ông chá cặp n làm thum đá đái :

« Lián ngay khi đó, tá trong vùng tái đái mé vác, xuát hián không mát tiáng đáng, không mát mùi hôi, không mát đáu hiáu, mát cái bóng dáng nhá nhàng lạnh lán làm sao, táng nhá mát loái linh hán mang hình ánh cặp.

Trái đã tái sám, tôi không nhán đác màu vàng cặp a con ác thú, chá tháy lá má vát xám và nháng ván đen trên mát thân hình rát cao mà cũng rát gáy. Bóng tái rừng chiáu và xúc đáng mánh váa qua, làm cặp mát nhìn cặp a tôi sai lác, hình vóc con thú trá thành quá đái đá ká.

Ngày nay thì nhiều nước Âu Tây tập thể vẫn còn tồn tại : có nơi già trẻ lẫn nhau, câu cá kết hợp thành một công việc chính trị, có khi tổ chức như hình thức trong các cuộc biểu diễn dân chúng.

Cặp và tặc săn cướp

Tác Giả: Đáng Tián

Thứ Sáu, 12 Tháng 2 Năm 2010 18:24

Nác ta cháa cá nháng hái đáan sán bát bá thá, nháng cuác sán táp thá quy má. Sán bán là thú tiêu khián cá nhán và giái hán, xáa nay ván cá.

Ngái thá sán tên tuái nhát cá là Nguyán Du, thái giá bái á Nghá An (1796-1802), tá xáng là Thá Sán Núi Háng (Háng Sán Liáp Há). Ông cá bài Liáp (Đá sán) trong táp thá chá Hán Thanh Hián Thi táp.

Y quan đát giá chí thanh vân,
Ngô điác lác ngô miác quán.
Giái thích nhán tình an tái hoách,

Bánh trá đá loái bát pháng nhán.
Xá mián thián tháo háng do tháp,
Khuyán đá tráng sán phá bát ván.
Phá thá vi hoan các háu đáo,
Khu xa áng cái thá hà nhán.

Trán Thanh Mái đách sát và hay :

Áo má đáng mây mác ká tài,
Ta vui vui vái lá háu nái.
Cát khuáy lúc rái mong gái lái,
Há trái đáu nhán, đát các loài.
Cáng náxán má háng đám mám
Núi sâu chó sáa táng ngoái tai.

Cặp và tặc sản cặp

Tác Giả: Đáng Tián

Thứ Sáu, 12 Tháng 2 Năm 2010 18:24

Thú vui trán thá âu tùy thích
Xe cái dù che áy nháng ai.

Bán dách ĐT :

Mũ áo tài ai ruái dám mây,
Váng ta háu hoáng chuáng vui báy.
Săn nhán ai lác u thu hoách,
Báo tráng muôn loài mián giái khuây.
Chán giác bãi non, háng đám cá,
Chó pháng núi khuát, sáa ngoài tai.
Cối ngái ai có nguán vui náy,
Láng láng xe xe ai mác ai.

Trong văn cháng hián đái, ngái iáa đi săn là Hoàng Ngác Phách, tác giá truyán Tá Tâm.

Ông bán chim giái, và có viát nhiáu chuyán vá đá tài này, theo lái truyán ká trong « nháng

buái tái cáa ngái iáa đi săn » cáa Âu Tây.

Nháng đây không còn là chuyán săn há.